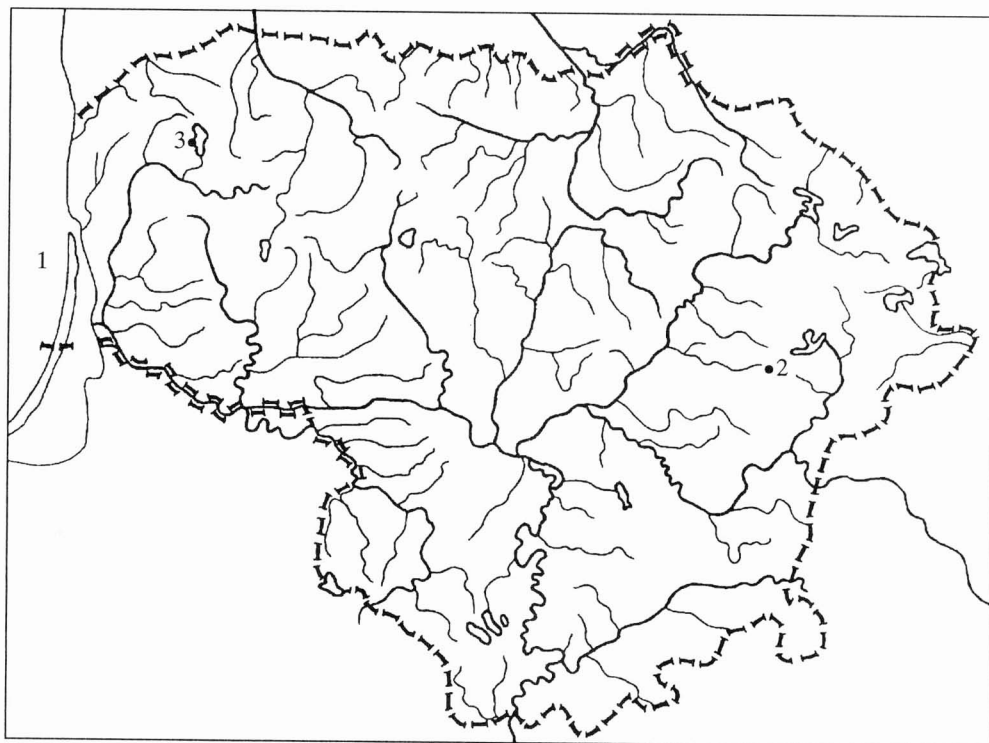

XII. POVANDENINĖ ARCHEOLOGIJA

112 pav. Povandeninė archeologija:

Fig. 112. Underwater archaeology:

1 – Baltijos jūra, 2 – Luokesai, 3 – Plateliai.

LUOKESŲ EŽERO II SENOVĖS GYVENVIETĖ

Zenonas BAUBONIS, Mantas KVEDARAVIČIUS,
Giedrė MOTUZAITĖ, Elena PRANCKĖNAITĖ

2002 m. buvo tęsiami Luokesų II polinės gyvenvietės (Molėtų r.) archeologiniai tyrinėjimai. Jų metu patikslinti 2001 m. žvalgymų duomenys, inventorizuoti išlikę poliai. Išaiškėjo, kad 2001 m. įvardinta polinė gyvenvietė III nėra atskira gyvenvietė, o antrosios dalis. Ištirtas 2x2 m plotas, lėktuvu CESSNA žvalgytos aplinkinės sausumos ir ežero teritorijos, padarytos Luokesų I ir II gyvenviečių seklumą aerofotonuotraukos. I gyvenvietės aerofotonuotraukoje polių pusrachiai, kaip tamsesnis kultūrinis sluoksnis, aiškiai išsiskiria iš aplinkos.

II polinė gyvenvietė lokalizuota ežero P dalyje, rago formos seklumoje, prasidedančioje nuo kranto ir besitęsiančioje ežero ŠR kryptimi, 1,5–1,7 m gilyje, už seklumos prasideda staigus pagilėjimas iki 9 m.

Polių liekanos aptiktos dviejų ežero įlankelių vietose, kurias skiria nedidelis, maždaug 20 m ilgio pusiasalis. Pusiasalis nusidriekęs iš PV į ŠR. Žvalgant 2,8 ha dugno plotą, inventorizuoti 385 poliai. Jų aukštis – nuo 2 iki 121 cm; skersmuo – nuo 3 iki 22 cm. Tankiausia polių koncentracija yra seklumos R dalyje, 65 m pločio ir 54 m ilgio teritorijoje. Toje vietoje suskaičiuota apie 300 polių. Polių V grupė (26 m ploto ir 14 m ilgio), maždaug 80 polių, sudaro rombo formą (be Š kraštinės). Tarp jų yra padrikai po seklumą išsibarstę poliai. Gyvenvietės ilgis – 230 m, plotis – 50 m, plotas – 1150 m².

Gyvenvietės R dalyje išsiskiria dvi lygiagrečios polių eilės, einančios PV–ŠR kryptimi. Tarp eilių yra 1 m, tarp polių eilėse –

apie 0,5 m atstumas. Eilės prasideda nuo pusiasalio smaigalio 45 m atstumu ir eina ta pačia kryptimi kaip ir pusiasalio išilginis pjūvis. Tai leidžia manyti, kad tai tilto, jungusio su sausuma, liekanos. Šios polių eilės beveik stačiu kampu atsiremia į stačiakampio formos (be ŠR kraštinės) keturkampio PV kampą. Stačiakampio ilgoji kraštinė, einanti PR–ŠV kryptimi, sudaryta iš 3 eilių lygiagrečių polių. Tarp eilių yra 1 m, tarp polių eilėse – nuo 0,05 iki 0,4 m atstumas.

Stačiakampio ŠV kraštinė, kaip „tilto“ tąsa, eina PV–ŠR kryptimi. Ją sudaro 2 polių eilės, tarp eilių – 1 m atstumas, tarp polių – nuo 0,1 iki 0,8 m atstumas.

Stačiakampio PR kraštinės polių eilės ne tokios lygios kaip kitų. Kraštinė – iš dviejų lygiagrečių 7 m ilgio polių eilių. Atstumas tarp eilių didesnis – 5 m. Nuo šios kraštinės Š dalies galo į PR eina padrikų polių eilė, pasisukanti į ŠR smailu kampu ir einanti dar 8 m.

Įdomu pastebėti, kad kaip ir Luokesų I gyvenvietėje polių eilių konfigūracijos tarsi nutrūksta pasibaigus seklumai. Kitaip negu Luokesų I gyvenvietėje, kurią pusrutuliu juosė dviguba tanki polių eilė, Luokesų II gyvenvietėje neaptikta įtvirtinimų požymių nuo kranto.

Žvalgant gyvenvietės teritoriją, P krašte rasta ant polio Nr. 248 užmauta lenta su skylė, įremta į kitą polį Nr. 247. Lenta grubiai aptašyta, viename gale iškalta skylė. Kitas galas puslankio formos. Lentos ilgis – 70 cm, storis – iki 5 cm, skylės skersmuo – 12 cm.

Tokio tipo lenta, bet daug didesnė, buvo rasta ir Luokesų I gyvenvietėje.

Ištirtame 2x2 m plote polių koncentracijos R dalyje sekumos dugno paviršius padengtas balkšvomis, apie 5 cm storio ežerinių nuosėdų. Giliau, iki 35 cm yra ežerinės nuosėdos su gėlavandenių kriauklyčių priemaišomis kultūrinis sluoksnis, kuriame rasti archeologiniai radiniai. Giliau prasideda klampus balkšvas ežerinis šlynas, į kurį buvo sukalti gyvenvietės poliai.

Pradiniame sluoksnyje užfiksuota 12 vertikalių polių, išsiskiriančių didesniu, iki 16 cm skersmeniu, kurie sudarė šachmatine tvarka išsidėsčiusią eilę, einančią iš ŠV kvadrato kampo į PR. Atstumai tarp polių – nuo 40 iki 10 cm. Giliau rasta dar 12 vertikalių polių. Polių skersmuo – nuo 4,5 iki 16 cm. Taip pat aptiktos 54 horizontalios medinių konstrukcijų dalys, kurių ilgiausia siekia 170 cm, trumpiausia – 15 cm, skersmuo įvairus: nuo 4 iki 25 cm. Kai kurios jų su aiškiais apdirbimo, kapojimo žymėmis; išsiskiria 110 cm ilgio rąstas su 8 cm ilgio ir 7 cm pločio išskaptuota keturkampe skylė. Polių inventorizacijos metu buvo rasta keletas apdegusių medinių konstrukcijų. Tirtame kvadrato aptiktos 36 lipdytos su grūsto granito priemaišomis keramikos šukės. ŠV kvadrato dalyje, toje vietoje, kur aptikta didžiausia keramikos šukių koncentracija, atrasti 59 gyvenvietės akmenys. Akmenys suskilinėję nuo karščio, patekę iš pastatų židinių, įvairaus dydžio – nuo 3 iki 30 cm ilgio, nuo 3 iki 7 cm pločio ir 3–9 cm storio. PR kvadrato aptikta

viena titnago nuoskala (ilgis – 3,5 cm, skersmuo – 1,7 cm, plotis – 0,5 cm).

Tikrinant, kiek giliai į dugną įkalti poliai, pasibaigus kultūriniam sluoksniui, dumblas toliau buvo siurbiamas tik vienoje kvadrato vietoje, ŠV kvadrato, maždaug 1x1 m plote. Paaiškėjo, kad 14 cm skersmens polis yra 283 cm ilgio, jo galas išilgai nusmailintas ir apdegintas. Pradinėje kvadrato tyrimo stadijoje polis buvo išsikisęs iš dumblo vos 10 cm, kita 273 cm polio dalis buvo dumble.

2002 m. paimti mėginiai radiokarboninei analizei iš polio ir rąsto su skylė. Medienos radiokarboninė analizė atlikta Vilniaus geologijos instituto Radioizotopinių tyrimų laboratorijoje. Radiokarboninio mėginio amžius – 3050 ± 90 , t. y. 1300 m. B.C., rąsto su skylė – 2430 ± 60 , t. y. 490, 440, 420 m. B.C.

Pagal gautus duomenis gyvenvietę datuojama vėlyvučiu bronzos – ankstyvučiu geležies amžiumi. Preliminari aptiktos keramikos chronologija vėlyvesnė, todėl objekto datavimas tolimesnių tyrimų eigoje gali keistis.

LUOKESAI LAKE ANCIENT SETTLEMENT II

In 2002 the explorations of Luokesai pole settlement II (Molėtai district) were continued. During the explorations the planigraphy of the poles under water was established. The area of 4 m² was explored where the cultural layer of 0.35 m thick was found. In this area 12 vertical poles, 54 fragments of horizontal wooden construction, 36 potsherds, 59 stones were detected. The building was dated to the 13th–5th century B.C.